

GRADA ZA ISTORIJU NAŠE ŠTAMPE

Pojava i razvitak političke karikature u Srbiji

2) Saradnici toga lista bili su mnogi naši današnji rukovodioci. Glavni ilustrator — karikaturista bio je Moša Pijade, već onda poznati beogradski slikar. Njegove karikature zauzimaju obično celu prvu stranu lista i rađene su tušem i ugljenom. Moša Pijade je karikaturista s jasno izraženim političkim stavom, s razvijenim smislom za društveno-političku satiru, s razvijenim osećanjem čovečnosti i pravičnosti. U njegovim karikaturama se oseća ljubav koju gaji prema nezaštićenom čoveku, prema svome narodu. Gledajući te karikature čije ličnosti nisu uopšte karikirane, sagledavamo karikaturu jednog režima; jedne nazadne politike. Karikature: „Tvorci novog društva“, „Ratni invalid“ i „Dajte mi mira i reda“ daju nam vernu sliku karikaturiste koji je svojim umetničkim radom učestvovao u borbi za demokratska prava naroda.

KARIKATURA — DOKUMENT VREMENA

Tek doznije, krajem 1922 godine i tokom 1923 godine, ona karikatura koja se održala kao stalna rubrika u izvesnim dnevnim listovima, dobila je svoju punu vrednost i značaj. Karikatura Pelikana, Dragoslava Stojanovića, naročito Pjera Križanića postala je rado gledana i često komentarisana od vrlo velikog broja čitalaca. Svi oni zapažaju karikaturu koja je postala dokument mnogih izopačenih političkih događaja koji su svojom nenormalnošću pritiskivali gotovo svakog čitaoca naših dnevnih listova.

U listovima „Demokratiji“, „Bajacu“ i „Jugoslovenskom narodu“ pojavljuju se prvi crteži Bogosava Vojnovića koji je doznije u „Novom listu“ pod imenom Pelikan stekao svoju stalnu rubriku. On je bio umetnik samouk koji nikada nije ozbiljno učio slikarstvo.

Drugi zaslužni umetnik u razvoju političke karikature bio je Dragoslav Stojanović (1891—1942), poznat tokom Prvog svetskog rata u Francuskoj po odlično rađenim bioskopskim reklamama.

redali (aneksija Bosne i Hercegovine, Fridjungoov proces). U svojoj autobiografiji Pjer kaže: „Meni kao i drugima beše u to vreme glavno zanimanje rušenje Austrije. Rušio sam je gde sam stigao: u školi, u kafani, revolucionarnim napisima po periferiskim tarabama i ostalim diskretnim mestima. Gordio sam se da sam car u Beču strepi od mog podzemnog rada.“

Pjer je kao karikaturista saradivao i u „Koprivama“ u kojima je ime Petar promenio u pseudonim Pjer zato što kao dak nije smeo da saraduje u opozicionom listu.

Posle ujedinjenja Jugoslavije Pjer je 1922 godine došao u Beograd. Kratko vreme proveo je kao saradnik „Novog lista“ a po njegovom prestanku 1923 godine prešao u „Politiku“, gde je ostao sve do 1953 godine. Njegova karikatura postaje neophodni deo lista. Tada je već formiran njegov stil, odličan crtež i siguran potez kao i njegovi modeli preko kojih će da saopštava svoje mišljenje.

Pjer u zajednici sa D. Stojanovićem i Pelikanom namerava da priredi izložbu, ali se to ne ostvaruje, jer se na inicijativu načelnika Umetničkog odeljenja Riste Odavića, 18 maja 1924 godine otvara prva izložba karikature u Beogradu i Jugoslaviji a druga u Evropi posle Prvog svetskog rata. (Italija je prva, dva meseca pre nas). To je bio značajan događaj u našoj sredini koji je pokazao da za karikaturu postoji veliko interesovanje.

PJER JE NAJIZRAZITIJ PORTRETISTA-KARIKATURISTA

Karikatura posle izložbe i dalje ostaje priloga dnevne štampe. Od dvanaest izlagača na ovoj izložbi među kojima je bio i Stevan Milosavljević (1881 do 1926) vedar humorista, zatim Branko Petrović (rođen 1890), čiji je rad ostao malo poznat jer je svoju aktivnost razvio u Parizu i Zenevi gde je dobio ime karikaturiste evropskog glasa, jedini je Pjer ostao dosledan karikaturni za dnevnu štampu. Na

U „Ošišanom ježu“ od samog početka saraduje grupa karikaturista čiji se razvoj može pratiti sve do danas. Najbolji karikaturista te grupe bio je Pjer Križanić čije karikature vidimo već u prvim brojevima „Ošišanog ježa“.

Jedan od njegovih prvih saradnika bio je takođe Sabahadin Hodžić (1909) kroz čije karikature nije prošao nezapažen ni jedan značajniji politički događaj.

Karikaturista i slikar Mišo Vučković (1900) radio je karikature preko cele strane „Ježa“, redajući nekoliko događaja koje ne uokviruje već sasvim slobodno razmešta po površini.

Prva i jedina žena čije će glavno zanimanje tokom dvadeset godina biti karikiranje društvenih i političkih događaja je Desa Glišić (1911).

Često je davao svoje zapažene priloge u „Ošišanom ježu“ i slikar Ivan Lučev (1904) dak slikara Milana Milovanovića.

Pred Drugi svetski rat, kao novi karikaturista „Ošišanog ježa“ pojavljuje se Milorad Ćirić (1912).

Karikatura je nastavila svoj razvoj i u zarobljeničkim logorima i Narodno-oslobodilačkoj borbi.

Prvi naš slikar koji je početkom ovoga veka podigao karikaturu na visok nivo i koji se s pravom smatra osnivačem srpske umetničke karikature je Beta Vukanović (rođena u Bambergu 1875). Beta Vukanović za vreme studiranja u Parizu, približila se svojim shvatanjima pariskoj školi — tekovinama novijeg pariskog slikarstva — impresionizmu. Ona spada u prve naše umetnike koji su se bavili karikaturoom kao umetničkim delom. Za pojavu umetničke karikature treba da zahvalimo dodiru koji je Beta imala s Parizom i koji je nju svojom bogatom humorističkom literaturom inspirisao.

Do pojave Bete Vukanović karikatura je bila deo satiričkih listova koji su je donosili želeći da se na taj način održe u nemilosrdnoj konkurenciji. Cilj tih karikatura bio je da verno prikažu događaj a ličnosti u njima su bile svedene na isticanje fizičkih nedostataka, bez psihološkog udubljivanja u ličnost. Beta Vukanović počinje prva da radi karikature u kojima zadržava prirodne oblike ljudi koje karikira ističući samo ono karakteristično — tipično za tu ličnost. Političke karikature nije radila ali je zato ostavila dosta potreba — karikatura političara: Ljube Jovanovića, Lazara Pačua, Ljube Stojanovića, Vladana Đorđevića i drugih.

MOŠA PIJADE KAO KARIKATURISTA

Posle Prvog svetskog rata karikature po novinama u prvo vreme nisu bile rado primane jer su izvesni listovi da bi održali svoju reputaciju ozbiljnosti prilično oklevali dok su se odlučili da uvedu svakodnevnju karikaturu. Pre rata se karikatura svodila na crteže u „Brki“, „Đavolu“, „Gedži“, „Čičku“ i drugim šaljivim listovima. Posle rata se počelo s precrtavanjem slika iz francuskih šaljivih listova. Tek s vremena na vreme počinju naši listovi da donose i po koju originalnu karikaturu naših umetnika.

Moramo istaći činjenicu da uslovi za razvoj političke karikature posle Prvog